

La contra / Josep Bayerri Raga

EL CATALÀ DEL MATARRANYA

Tothom al Matarranya accepta parlar la mateixa llengua que a Gandesa, a Morella o a Tortosa, tot i que a alguns els costi dir-li català.

El proper dia 30 de gener entrarà en vigor la Llei de llengües aprovada fa uns dies per l'òrgan legislatiu de la Comunitat Autònoma de l'Aragó. La llei, tot i que fuig de donar-li el caràcter d'oficial (solament el castellà tindrà aquesta consideració) reconeix el català com una de les llengües que es parlen a l'Aragó, concretament a les comarques veïnes amb Catalunya, el que, des d'aquí es conegut com la Franja de Ponent encara que per a ells, per raons purament d'ubicació geogràfica, seria la Franja de Llevant. Aquesta decisió, més enllà de la seva lògica, suposa desautoritzar legalment la pretensió d'alguns de segregar el català que es parla a l'Aragó i considerar-lo com una llengua diferent, talment com uns quants il·luminats valencians coincidents amb ells pel seu arrelament amb els sectors més reaccionaris del nacionalisme espanyolista disfressat en un cas d'aragonesisme i en l'altre de valencianisme. En qualsevol cas, el reconeixement que la llengua parlada al Matarranya, al Baix Cinca, la Llitera i la Ribagorça és català suposa una victòria moral per a tants que han lluitat durant molts anys per aconseguir-ho.

La relació entre el territori tortosí, les Terres de l'Ebre segon la denominació en ús des de fa mig segle, i el Matarranya be de lluny, de molt lluny. La ilercavonia ibera incloïa també la riba del Matarranya que a l'edat mitjana es mogué entre l'autoritat de l'orde de Calatrava i el capítol de Tortosa. Fins el 1955 hi havia un arxiprestat pertanyent al bisbat de Tortosa integrat per Calaceit, Lledó, Arenys de Lledó i Cretes. Aquell any el concordat, establert entre el Vaticà i la Dictadura, modificà els límits eclesiàstics, en alguns casos amb mil anys d'antiguitat, per adaptar-los a les províncies civils de 1833. Per cert que un dels clergues més influents de la cúria diocesana durant la postguerra, Felipe Pitarque Serrano, era de Calaceit, dos cognoms ben arrelats a la comarca. Amb els íntims parlava català però públicament en castellà com corresponia al seu càrrec. Molts l'anomenaven "Felipe clec". Aquells anys, l'emissora local Radio Tortosa transmetia cada setmana una xerrada religiosa pel canonge calaceità. Ho anunciava solemnement "A continuación, charla religiosa por el muy ilustre don Felipe..." aleshores la meitat dels aparells de radio es desconnectaven "...clec". La meitat de l'audiència per que l'altra meitat, potser més, l'escoltava amb devoció. A la Tortosa franquista sempre va haver-hi una majoria que bevien a les fonts del clergat.

Tornant al Matarranya, la comarca tenia dos centres de referència; l'altre era Vall-de-roures que de fet era la capital històrica, primer amb el seu castell senyorívol, després amb notaria i jutjat. Tots plegats, però, baixaven a comprar a Tortosa per la línia de tren de Val de Zafan i venien l'oli als seus magatzemistes en competència amb els de Reus cada cop més introduïts malgrat les dificultats de comunicació. En arribar l'Espanya de les autonomies, el govern d'Aragó s'abocà a debilitar els lligams entre les comarques aragoneses catalanoparlants i Catalunya,

especialment al Matarranya vinculant-la per a tot amb Alcanyís. Contribuí, i no poc, la manca de sensibilitat de sectors catalanistes que s'esforçaven per potenciar l'assimilació en el context de la intel·lequia política anomenada Països Catalans. Perquè, cal establir-ho amb tota rotunditat, la gran majoria d'aragonesos de parla catalana se senten per sobre de tot aragonesos i això sempre ha estat així; el reconeixement d'aquesta realitat afavoriria i no poc que es considerés com la cosa més natural tenir el català, amb les seves especificats dialectals, com quelcom propi i es facilites la seva divulgació, ensenyament i ús en la perspectiva, a mig termini, que esdevingui també llengua oficial a l'Aragó.

Josep Bayerri Raga

Foto: Una foto de Calaceit.

Text: Fins fa tant sols quaranta anys el ferrocarril que unia Tortosa amb Saragossa lligava el Matarranya al sud de Catalunya tant en la vessant econòmica com en la cultural i social.